

ДОСВІД КРАЇН ЄС У БОРОТЬБІ З ПАНДЕМІЄЮ

Сірант Мирослава Миколаївна ¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.01.2025	Право	342.3

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15587079>

Анотація. Стаття «Досвід країн ЄС у боротьбі з пандемією» містить аналіз різноманітних підходів та стратегій, які були впроваджені країнами Європейського Союзу для протидії пандемії COVID-19. Здійснено огляд практичних заходів, таких як запровадження карантинних обмежень, масове тестування населення, вакцинація та інші форми медичного втручання, а також розглянуто вплив цих заходів на основні права і свободи людини, такі як право на свободу пересування та право на приватність, що стали предметом численних юридичних дискусій.

Виокремлено декілька аспектів, що стосувались заходів боротьби з пандемією COVID-19 в країнах ЄС, а саме: 1) те, що вони продемонстрували важливість координації на рівні Союзу для ефективної боротьби з пандемією; 2) важливу роль відіграло законодавче регулювання, яке дозволило швидко адаптуватися до нових умов, шляхом запровадження тимчасових змін у законодавстві, що стосуються охорони здоров'я, економічної підтримки та соціального захисту населення; 3) досвід ЄС показав важливість прозорості та комунікації з населенням; 4) економічні заходи, які були запроваджені для підтримки бізнесу та робочих місць; 5) значну роль у боротьбі з пандемією відіграв науково-технічний прогрес.

У висновках підкреслено, що досвід країн ЄС у боротьбі з пандемією COVID-19 демонструє різноманітність підходів та стратегій, які можуть служити прикладом для інших регіонів світу. Правові механізми, економічні стратегії та соціальні політики є ключовими складовими комплексної відповіді на кризу. Водночас, досвід країн ЄС у боротьбі з пандемією COVID-19 демонструє важливість комплексного підходу, який включає як законодавчі, так і економічні, соціальні та технологічні аспекти. Україна може використати ці уроки для зміцнення власної системи охорони здоров'я і підвищення готовності до майбутніх викликів. Важливим є також розгляд можливостей для поглиблення міжнародного співробітництва, яке є ключовим фактором успішного подолання глобальних криз.

Ключові слова: пандемія, COVID-19, ВООЗ, боротьба з пандеміями, карантинні заходи, охорона здоров'я, нормативно-правове регулювання, права людини, міжнародне співробітництво у сфері охорони здоров'я, Європейський Союз, глобальні виклики.

¹ Сірант М. М., доктор юридичних наук, професор, заступник директора Інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», e-mail: myroslava.m.sirant@lpnu.ua, <https://orcid.org/0000-0002-9393-2397>

The Experience of EU Countries in Combating the Pandemic

Abstract. The article «The Experience of EU Countries in Combating the Pandemic» contains an analysis of various approaches and strategies that have been implemented by European Union countries to combat the COVID-19 pandemic. A review of practical measures, such as the introduction of quarantine restrictions, mass testing of the population, vaccination and other forms of medical intervention, is carried out, and the impact of these measures on fundamental human rights and freedoms, such as the right to freedom of movement and the right to privacy, which have become the subject of numerous legal discussions, is also considered.

Several aspects related to measures to combat the COVID-19 pandemic in EU countries are highlighted, namely: 1) that they demonstrated the importance of coordination at the Union level for effective combat against the pandemic; 2) legislative regulation played an important role, which allowed for rapid adaptation to new conditions by introducing temporary changes in legislation relating to health care, economic support and social protection of the population; 3) the EU experience has shown the importance of transparency and communication with the population; 4) economic measures that have been introduced to support businesses and jobs; 5) scientific and technological progress has played a significant role in combating the pandemic.

The conclusions emphasize that the experience of EU countries in combating the COVID-19 pandemic demonstrates a variety of approaches and strategies that can serve as an example for other regions of the world. Legal mechanisms, economic strategies and social policies are key components of a comprehensive response to the crisis. At the same time, the experience of EU countries in combating the COVID-19 pandemic demonstrates the importance of a comprehensive approach that includes both legislative and economic, social and technological aspects. Ukraine can use these lessons to strengthen its own health care system and increase its preparedness for future challenges. It is also important to consider opportunities for deepening international cooperation, which is a key factor in successfully overcoming global crises.

Keywords: pandemic, COVID-19, WHO, fight against pandemics, quarantine measures, health care, regulatory and legal regulation, human rights, international cooperation in the field of health care, European Union, global challenges.

Вступ

Постановка проблеми. З початком пандемії COVID-19 світ зіткнувся з безпрецедентними викликами, що вимагали оперативної та ефективної реакції з боку урядів, медичних систем та суспільства в цілому. Європейський Союз, об'єднуючи 27 країн-членів з різними правовими, соціальними та економічними системами, став важливим прикладом для аналізу стратегій боротьби з пандемією. Досвід країн ЄС у цій сфері є цінним для розуміння ефективних заходів, які можуть бути застосовані для протидії подібним глобальним загрозам у майбутньому.

Стан дослідження проблеми. Питання боротьби з пандеміями, зокрема такою як COVID-19, що торкнулася практично усіх держав світу, набуло значної зацікавленості у наукових колах і на теренах України, і за її межами. Досить ґрунтовними працями, присвяченими цій проблематиці стали роботи таких зарубіжних вчених як: Джудіт Батлер, Лоуренс Гостін, Жан-Поль Дюваль, Елізабет Мюллер, Мішель Фуко, Анна Шмідт та ін.

Вітчизняна наукова складова, в якій розглядається вказана проблематика представлена працями О. Берназ-Лукавецької, В. Вдовиченко, О. Губара, Т. Зосименко, І. Жаровської, М. Коваліва, Т. Коломоець, Т. Колеснік, Ю. Хомишин, Н. Христинченко, І. Шопіної та ін.

Метою статті є розгляд ключових аспектів правового регулювання та управління пандемією в країнах ЄС, а також механізмів координації між державами-членами та ролі наднаціональних інституцій.

Результати

Передусім, варто підкреслити, що аналіз досвіду ЄС у боротьбі з пандемією, дає змогу виділити найефективніші практики та уроки, які можуть бути корисними для інших країн. У контексті досліджуваного питання беззаперечним є досвід щодо розвитку міжнародного співробітництва у сфері охорони здоров'я та підвищенню готовності до майбутніх глобальних викликів.

Як зазначає Р. О. Артеменко, пандемія COVID-19, яка почалася в Китаї наприкінці 2019 року, швидко поширилася на європейський континент. Вже наприкінці січня – на початку лютого 2020 року коронавірус проник на території Німеччини, Італії, Іспанії, Франції. Зона його розповсюдження стрімко розширювалася. Не чекаючи на рішення Європейської Комісії, Чехія, Угорщина, Австрія та інші країни закрили свої кордони. 16 березня 2020 року голова Єврокомісії Урсула фон дер Ляйен оголосила про закриття території Шенгенської зони з метою захисту населення від поширення вірусу. Європейські країни одна за одною почали вводити суворий карантин на своїй території, обмежуючи доступ для сусідів та інших держав. Це дозволило знизити темпи поширення інфекції, але водночас обмежило євроінтеграційні процеси, перешкоджаючи функціонуванню спільного ринку [1, с. 80].

На початку пандемії загальноєвропейська реакція була обмеженою, що пояснюється відсутністю компетенцій (оскільки охорона здоров'я є національною прерогативою) та складністю швидкого реагування бюрократичних структур ЄС на динамічні зміни ситуації. Проте, у березні 2020 року інституції ЄС запропонували низку економічних ініціатив для пом'якшення наслідків пандемії. Ці ініціативи були спрямовані на підтримку цілісності єдиного ринку ЄС, допомогу громадянам та підприємствам ЄС, а також на розробку заходів оперативного реагування для забезпечення стабільності та солідарності серед держав-членів Європейського Союзу [2, с. 5].

Т. О. Степаненко зазначає, що країни вжили різноманітні політичні та соціальні заходи для протидії пандемії. Було запроваджено комендантську годину, зроблено обов'язковим використання засобів індивідуального захисту, обмежено діяльність торговельних і розважальних закладів, кафе та ресторанів, громадян просять залишатися вдома без нагальної потреби. Важливим є не лише впровадження цих заходів, але й забезпечення їх дотримання та виконання. Багато людей порушували карантинні обмеження, ігноруючи заборони, особливо це було помітно в Україні. У той час як у європейських країнах контроль за виконанням правил та відповідальність за їх порушення були більш жорсткими [3, с. 280-283].

Варто наголосити, що у контексті глобальної пандемії COVID-19, країни Європейського Союзу (ЄС) зіткнулися з безпрецедентними викликами, що вимагали оперативних та ефективних заходів у сфері охорони здоров'я, економіки та права. Доцільно виокремити декілька аспектів, що стосувались таких заходів.

По-перше, країни ЄС продемонстрували важливість координації на рівні Союзу для ефективної боротьби з пандемією. Спільні зусилля щодо закупівлі вакцин, розробки стратегій тестування та обміну даними про поширення вірусу стали критичними для забезпечення швидкого реагування на кризу. Цей досвід підкреслює необхідність міжнародного співробітництва та обміну інформацією в умовах глобальних викликів.

По-друге, важливу роль відіграло законодавче регулювання, яке дозволило швидко адаптуватися до нових умов. Країни ЄС запровадили тимчасові зміни у

законодавстві, що стосуються охорони здоров'я, економічної підтримки та соціального захисту населення. Це включало введення надзвичайних заходів, які дозволили швидко мобілізувати ресурси та забезпечити доступність медичних послуг.

До прикладу, А. Сем'янків та Я. Кудлацький зазначають, що початкова стратегія Великої Британії була більше політичною, ніж епідеміологічною. Прем'єр Борис Джонсон заявив про необхідність формування групового імунітету, що означало мінімальні карантинні заходи, наражаючи на ризик найбільш вразливі групи населення. Однак з поширенням кризи на континенті уряд був змушений 18 березня закрити школи, ресторани та культурні заклади [4].

У Німеччині влада швидко закрила школи і заборонила масові зібрання. Велика кількість тестувань дозволила швидко виявляти та ізолювати інфікованих, а також надавати ранню медичну допомогу. Мережа лікувальних закладів та їх забезпеченість апаратурою сприяють стабілізації соціальної та економічної ситуації [4].

Франція діяла зважено, враховуючи досвід сусідів. Уряд рекомендував обмежити контакти та виходити лише за продуктами чи до лікаря, а також відкласти вибори. Закриття шкіл було впроваджене з 13 березня на невизначений термін [4].

Італійські політики спочатку ігнорували загрозу пандемії, стверджуючи, що вона не повинна впливати на повсякденне життя. Проте швидке зростання кількості хворих змусило Італію запровадити найсуворіші карантинні заходи в Європі [4].

По-третє, досвід ЄС показав важливість прозорості та комунікації з населенням. Відкритість влади у питаннях прийняття рішень та їх наслідків сприяла підвищенню довіри громадян до державних інституцій і заходів боротьби з пандемією. Це також допомогло зменшити поширення дезінформації та паніки серед населення.

Зокрема, М. Воронін, підкреслює, що жителі Швеції мають традиційно високий рівень довіри до державних органів, що сприяло їхній самодисципліні та дотриманню навіть необов'язкових рекомендацій [5].

Четвертий аспект стосується економічних заходів, які були запроваджені для підтримки бізнесу та робочих місць. Країни ЄС реалізували програми фінансової допомоги, зокрема субсидії на заробітну плату, кредити на пільгових умовах та податкові пільги для підприємств, що зазнали найбільшого впливу. Ці заходи допомогли зберегти економічну стабільність і підтримати соціальну згуртованість.

У цьому контексті О. М. Берназ-Лукавецька підкреслює, які заходи були впроваджені в різних країнах для підтримки бізнесу. Зокрема, у Німеччині 23 березня 2020 року уряд ФРН ухвалив пакет допомоги, спрямований на приватних підприємців та компанії, а також на різні групи населення, що можуть значно постраждати від наслідків поширення нового коронавірусу. Загальна сума державної підтримки може перевищити €750 млрд, що є безпрецедентним пакетом допомоги для бізнесу. Зокрема, був створений фонд підтримки великих підприємств на суму €600 млрд, при цьому держава залишає за собою право викупу частки в стратегічно важливих компаніях у разі необхідності. Невеликі фірми та приватні підприємці зможуть отримати прямі субсидії до €15 тис., на що виділено €50 млрд. 23 березня Міністерство економіки ФРН запустило спеціальну програму через державну банківську групу Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW), що дозволить бізнесу отримати необмежені кредити [6, с. 151-153].

Натомість, показовим є те, що 11 березня 2020 року Рада міністрів Італії прийняла рішення про виділення €25 млрд на підтримку сімей та компаній у зв'язку з надзвичайною ситуацією. Виплати за позиками та іпотечними кредитами для бізнесу та населення були призупинені, їх покриття забезпечать державні гарантії для банків. Для громадян Італії, які не можуть працювати через карантин, передбачені спеціальні виплати. Працюючим батькам надається спеціальний ваучер на €600 для компенсації витрат на послуги няні, який доступний сім'ям з дітьми віком до 12 років. Батьки, що

працюють у приватному секторі, мають можливість оформити оплачувану відпустку та отримати до 50% надбавки, якщо в сім'ї є дитина віком до 12 років. Працівники з річним доходом не більше €40 тис., які продовжують працювати в умовах карантину та надзвичайної ситуації, можуть отримати бонус до €100. Держава частково компенсує збитки фірмам, чий оборот скоротився на 25% або більше, хоча розмір компенсації ще не визначено. Самозайняті особи та фрілансери з іпотекою можуть призупинити виплати на термін до 18 місяців, якщо доведуть, що їхні доходи зменшилися на третину або більше [6, с. 151-153].

І нарешті, *науково-технічний прогрес* також відіграв значну роль у боротьбі з пандемією. Країни ЄС активно інвестували в дослідження і розробку вакцин, тестів та лікувальних засобів, що дозволило швидко реагувати на нові виклики. Інновації у сфері цифрових технологій сприяли розвитку дистанційної медицини та освіти, що стало важливим елементом адаптації до нових умов.

Згодом акцент зміщується від розробки вакцин до їх швидкого та справедливого розподілу, оскільки попит значно перевищує пропозицію. Нерівномірний перебіг національних імунізаційних кампаній, на тлі зростання кількості заражень та смертей, посилює політичний та суспільний тиск на темпи та масштаби вакцинації. Бізнес-сектор, виснажений тривалими локдаунами, все більше виявляє стурбованість та невдоволення через повільний процес розгортання вакцинації, усвідомлюючи негативний вплив на економічне відновлення. Дії урядів у протидії COVID-19, особливо в сфері логістики вакцин, стають об'єктом пильної уваги і, у разі недостатньої прозорості чи ефективності, піддаються критиці, що спричиняє нові хвилі інфодемії, які шкодять запланованому перебігу імунізації. Враховуючи різні темпи вакцинації та повідомлення про невикористані дози в деяких країнах, розуміння факторів, що впливають на ефективне розгортання вакцинації, стає особливо актуальним. Спільна відповідь ЄС на пандемію мала б вигідно виділятися на світовій арені. Однак складна система європейських інституцій та повільний процес прийняття рішень на рівні парламентів або урядів усіх 27 держав-членів ЄС, а також внутрішні суперечності, уповільнили прийняття рішень і обмежили можливості для національних маневрів. З одного боку, держави-члени ЄС проявили солідарність, чекаючи схвалення вакцин «бюрократичною системою ЄС» для початку скоординованих кампаній з вакцинації. З іншого боку, національні особливості призвели до різноманітних підходів до імунізації та значних відмінностей у показниках вакцинації. Відтак, приклад ЄС створює сприятливий простір для визначення економічних, політичних та соціальних чинників, які можуть як допомогти, так і зашкодити процесу, критично важливого для збереження людського капіталу та виживання економіки. Це однаково важливо як для країн, що вже досягли значного прогресу на шляху до колективного імунітету від коронавірусу, так і для тих, що лише розпочинають імунізаційні кампанії [7, с. 4-5].

Висновки

Підсумовуючи викладене вище можемо констатувати, що досвід країн ЄС у боротьбі з пандемією COVID-19 демонструє різноманітність підходів та стратегій, які можуть служити прикладом для інших регіонів світу. Правові механізми, економічні стратегії та соціальні політики є ключовими складовими комплексної відповіді на кризу. Проведений аналіз підкреслює важливість багатовекторного підходу до подолання наслідків пандемії та підготовки до можливих майбутніх викликів.

Водночас, досвід країн ЄС у боротьбі з пандемією COVID-19 демонструє важливість комплексного підходу, який включає як законодавчі, так і економічні, соціальні та технологічні аспекти. Україна може використати ці уроки для зміцнення власної системи охорони здоров'я і підвищення готовності до майбутніх викликів. Важливим є

також розгляд можливостей для поглиблення міжнародного співробітництва, яке є ключовим фактором успішного подолання глобальних криз.

Список використаних джерел:

1. Артеменко Р. О. Пандемія COVID-19 як виклик єдності та стабільності Європейського Союзу: пошук шляхів подолання кризи. *Політичне життя*. 2020. № 4. С. 79–86.
2. Пандемія COVID-19 в ЄС: егоїзм, солідарність чи поширення впливу? Аналітична записка програм Регіональних ініціатив та сусідства та Європейських студій Ради зовнішньої політики «Українська призма» в рамках проекту Інституційного розвитку аналітичних центрів за підтримки Посольства Швеції в Україні, Ініціативи відкритого суспільства для Європи (OSIFE) та Міжнародного фонду «Відродження». /Автори: В. Вдовиченко, М. Воротнюк, С. Герасимчук, Н. Коваль, О. Краєв. Рада зовнішньої політики «Українська призма», 2020. 55 с. [URL: https://prismua.org/wp-content/uploads/2020/05/COVID19EU.pdf](https://prismua.org/wp-content/uploads/2020/05/COVID19EU.pdf)
3. Степаненко Т. О. Боротьба з пандемією COVID-19 на світовій арені. *75-а річниця ООН – сучасний стан та розвиток міжнародного права*: збірник матеріалів Всеукр. наук. студент. конф. (м. Одеса, 30 листопада 2020 р.) / МОН України, НУ «ОЮА»; відп. вид. М. Р. Аракелян. Одеса: Гельветика, 2020. С. 280–283. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d5411227-712b-4965-a65a-ced575c08599/content>
4. Сем'янків А., Кудлацький Я. Карантин не вічний: як ЄС шукає золоту середину між безпекою та економікою. VOXUKRAINE. 2020 березень 31, вівторок. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/03/31/7108151/>
5. Воронін М. Ковід-експеримент: як Швеція пережила пандемію без суворого карантину. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-58077780>
6. Берназ-Лукавецька О. М. Підтримка бізнесу у боротьбі з пандемією COVID-19 у країнах Європи. *Шерешевські читання. Проблеми цивілістики в умовах пандемії та IT*: матер. Всеукр. наук. конф. (м. Одеса, 10 грудня 2021 р.) / МОН України, НУ «ОЮА»; за заг. ред. д.ю.н., проф. Є. О. Харитоновна. Одеса: Фенікс, 2021. С. 151–153.
7. Вдовиченко В., Зосименко Т. Панденоміка Європи: політичні, економічні та соціальні виклики вакцинування від COVID-19. Аналітична записка програм Європейських студій та Економічної дипломатії Ради зовнішньої політики «Українська призма» в рамках проекту Інституційного розвитку аналітичних центрів за підтримки Посольства Швеції в Україні, Ініціативи відкритого суспільства для Європи (OSIFE) та Міжнародного фонду «Відродження». 2021. 50 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36672/1/V_Vdovychenko_PE_2021_FPM_V.pdf